

Utbildningsutvärdering med extern bedömning
vid Göteborgs universitet

**BEDÖMARUTLÅTANDE FÖR
UTBILDNINGEN PÅ FORSKARNIVÅ I ÄMNET KULTURVÅRD
VID NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN**

2023-02-09

Bakgrund

På uppdrag av fakultetsstyrelsen vid Naturvetenskapliga fakulteten, Göteborgs universitet (GU) har en kvalitetsutvärdering med extern bedömning av utbildningen på forskarnivå vid Institutionen för kulturvård genomförts.

Ledamöter i bedömarpanelen har varit:

Karl-Gunnar Olsson, professor i arkitektur och teknik, Chalmers – extern ledamot, ordförande

Bodil Axelsson, Professor vid Tema kultur och samhälle, Linköpings universitet, extern ledamot

Gunilla Lagnesjö, utredare konserveringsvetenskap, Riksantikvarieämbetet, extern ledamot

Niklas Warwas, doktorand vid Institutionen för biologi och miljövetenskap, GU, doktorandrepresentant

Tom Cubbin, universitetslektor i design, HDK-Valand, GU, representant från annan fakultet vid GU

Förutsättningar och genomförande

Bedömargruppen har för sitt arbete haft tillgång till dokument och web-sidor på institutionsnivå, fakultetsnivå och GU-nivå. Här innefattas relevanta styrdokument, information om forskarutbildningen och forskarkurser samt resultat av för institutionen och forskarutbildningen relevant kvalitetsarbete. En viktig informationskälla har varit doktorandernas individuella studieplaner (ISP). Doktoranderna har också försett bedömargruppen med en samlad reflektion över forskarutbildningen.

Bedömargruppens arbetsprocess:

Uppstartsmöte 9/9

Förberedande möten 29/9 (Zoom) och 9/10 (Göteborg)

Intervjudag 10/10 (Kulturvård, Göteborg)

Efterarbete 21/11 (Zoom), 29/11 (Zoom) och i övrigt via mail

Preliminär rapport 22/12

Slutrapport 9/2

Institutionen för kulturvård, GU

Sverige har under flera hundra år haft en medveten förvaltning av det som vi idag kallar kulturarv. Kulturarvets värde och sårbarhet har under senare tid kommit att uppmärksammas än mer. Framför allt utifrån nya samhällsutmaningar och hotbilder på grund av mellanstatliga konflikter i närområdet och den accelererande klimatförändringen liksom den samlade utmaningen kring ett hållbart samhälle. Genom grundutbildning, forskarutbildning och forskning förser Institutionen för kulturvård vid GU, som en av två nationella universitetsinstitutioner¹, samhället med kompetens och kunskap för kulturvårdande insatser inom kulturarvs- och kulturmiljöarbetet samt bidrar till kunskapsuppbyggnad genom forskning och utveckling. Utbildningen har därigenom en tydlig samhällsnytta.

Kulturvård vid GU kan ses som ett samlingsbegrepp som avgränsas utifrån de professionsinriktade fälten kulturmiljövård och byggnadsvård med kunskap och metoder för konservering, restaurering och rekonstruktion. Detta kompletteras med ett bredare uppdrag inom föremålskonservering där alla kategorier av kulturföremål kommer i fråga. Dessa begrepp har tydliga avtryck i institutionens grundutbildningar. För forskarutbildning och forskning har det över åren skett en förskjutning från metodutveckling inom konservering, mot kritiska kulturarvsstudier (critical heritage studies) och mot hantverksvetenskap (craft science). De två senare fälten återspeglar idag de inriktningar som institutionens aktiva handledare främst representerar.

Ämnet upplevs trots detta som svårfångat av utvärderingsgruppen även om samhällsnyttan är tydlig. Ola Wetterberg beskriver ämnet utifrån rubrikerna: Kulturvård som kritik, Kulturvård som profession, Kulturvård som disciplin och Kulturvård som aktivitet i den nyligen utgivna essäsamlingen Kulturvård². Kulturvård beskrivs här som en verksamhet som *tar något som kommer ur det förflutna och i en medveten handling för detta till framtiden* (s39).

Beskrivningen av kulturvård som disciplin har kompletterats med förtydligandet att

¹ Göteborgs universitet, Naturvetenskapliga fakulteten, Institutionen för kulturvård: *Byggelsesantikvariskt program, Konservatorsprogrammet, Bygghantverksprogrammet och Trädgårdens och landskapsvårdens hantverk*, samt *Mastersprogram i kulturvård* och *Mastersprogram i kulturvård* med inriktning konservering. Utbildning ges på kandidat-, masters- och forskarnivå.

Uppsala universitet, Humanistisk fakultet, Institutionen för konstvetenskap, Kulturvård. *Föremålsantikvarieprogrammet, Byggnadsantikvarieprogrammet och Cultural Heritage and Sustainability*. Utbildning ges på kandidat-, masters- och på forskarnivå sedan 2022.

² Wetterberg O. Kulturvård – om etablering av ett i grunden omtvistat begrepp. In: Kulturvård. En introduktion. Red. Gunnar Almevik & Christer Gustafsson. Bokförlaget Korpen, Göteborg 2021

kulturvård innefattar aktiviteter som karaktäriseras av färdigheter och förmågor, dvs konsten, att bevara och utveckla materiella och immateriella företeelser som kommer från det förflutna (s42). Vidare beskrivs hur kulturvård har två aspekter, dels villkoren och de handlingar, aktiviteter, som krävs för kulturobjektens vård och fortlevnad ur kultur- samhälls- och naturvetenskapligt perspektiv, dels sociala och kulturella processer för att definiera kulturarv. Den senare aspekten karaktäriserar kritiska kulturarvsstudier, som ämnet utvecklas i ett fakultetsövergripande centrum med stöd av Göteborgs universitets satsning UGOT Challenges och internationella samarbeten.³

Institutionen har historiskt haft sin förankring främst i en svensk kontext men befinner sig i en brytningstid där inte minst internationella forskningsanslag inom kritiska kulturarvsstudier har påverkat utvecklingen. En uppmärksamhet på hur balansgången mellan den skandinaviska förankringen och en vidare internationell kontext ska hanteras är därför viktig. Aktivt deltagande i och omvärldsbevakning av, forskningsområdet både nationellt och internationellt är särskilt viktigt då området i Sverige har relativt få aktiva forskare. Doktorandernas framtida arbete kommer bygga på internationell samverkan.

Det forskningsområde och de processer och kulturer för kunskapsbildning som doktoranderna ska omfatta är omfattande. Såväl alumner som aktiva doktorander beskriver hur viktiga diskussionerna kring begrepp, avgränsningar och kanske identiteten i kulturvårdsdisciplinen är för förståelsen av forskningsområdet och dess utmaningar. Det är en styrka att institutionen kontinuerligt synliggör, bearbetar och utmanar begreppet kulturvård, dels genom egen produktion av böcker som *Craft Science* (2022) dels genom enskilda lärares och forskares externa publiceringar som *Kulturvård: en introduktion* (2021).⁴

I Högskoleförordningen (1993:100) t.o.m. SFS 2022:1219 ges de generella examensmålen för doktorsexamen. Här åligger också varje högskola att för doktorsexamen med specifik inriktning utforma en studieplan och formulera denna inriktnings mer specifika examensmål. I den vid GU fastställda studieplanen för *Utbildning på forskarnivå i kulturvård* är den enda

³ [Centre for Critical Heritage Studies \(CCHS\), University of Gothenburg \(gu.se\)](https://www.gu.se/cchs) [webb 2022-12-20]

⁴ *Kulturvård. En introduktion*. Red. Gunnar Almevik & Christer Gustafsson. Bokförlaget Korpen Göteborg 2021; *Craft Sciences*. Red. Tina Westerlund, Camilla Groth, Gunnar Almevik. Acta. Göteborg 2022

preciseringen att utbildningen ska förbereda för fortsatt verksamhet såväl inom som utanför akademien.

Forskarutbildningens generella kvalitet

Hur väl uppfyller studieresultaten utbildningens lärandemål och högskoleförordningens examensmål? I brist på mer specifika lärandemål för forskarutbildningen i ämnet kulturvård har bedömargruppen vid sidan av de generella examensmålen främst använt sig av doktorandernas individuella studieplaner (ISP) som innehåller avsnitt om uppfyllelse av högskoleförordningens examensmål. Vid platsbesöket framkom en bredare bild av hur institutionen arbetar med att artikulera ämnet inte minst genom de två ovan nämnda nyutkomna antologierna. En viktig aspekt är också hur behovet av externfinansiering påverkar ämnet. Detta skapar utmaningar för sammanhållningen av ämnets innehåll, särskilt som externa forskningsinslag inom fältet sällan är av den storlek att de möjliggör formandet av forskargrupper med flera seniora forskare och doktorander.

Kunskap och förståelse inom fältet kulturvård

Bedömargruppen anser att forskarutbildningens måluppfyllelse är god för djup och aktuell specialistkunskap inom en avgränsad del av forskningsområdet liksom förtrogenhet med det specifika forskningsområdets metodiker i synnerhet. Däremot framkommer vid läsning av ISP:arna en lägre måluppfyllelse för systematisk förståelse av forskningsområdet och förtrogenhet med vetenskaplig metodik i allmänhet. Detta kan självklart bero på att doktoranderna inte fått stöd i att artikulera en bred förståelse av teorier och metoder i arbetet med ISP:arna. Men det kan också ha att göra med att doktorander antas med viss oregelbundenhet och att det varierar när i forskarutbildningen doktoranderna går ämnets kurs i teori och metod. Det kan också bero på att området i sin helhet inte får ett tydligt uttryck i kollegial samvaro och seminarieverksamhet.

I informationsmaterial om utbildningarna vid kulturvård understryks kulturvårdens tvärvetenskapliga och mångfacetterade karaktär⁵, något som också återkommer i intervjuerna

⁵ Se exempelvis K Saltzman i Underlag för utvärdering av utbildning på forskarnivå vid Institutionen för kulturvård ht 2022 – kommentarer och läsanvisningar och G Almevik, i Hantverkligt vetenskapande. En profession. 2017. Hantverksvetenskap s 11

med i princip samtliga grupper. Vad innebär en bred förståelse av området, vad är vetenskaplig metodik för kulturvård och vad menas med att verksamheten är tvärvetenskaplig? Nationalencyklopedin definierar tvärvetenskap enligt följande, ”allmän benämning på vetenskapligt samarbete mellan forskare och forskargrupper från skilda discipliner”. I professionsinriktade verksamheter som byggnadsvård, kulturmiljövård och konservering är det känt att dessa bygger på behovet av kunskap och tillämpning från flera vetenskapsfält, konst och hantverk. För kulturvårdsforskningen bör det därför vara intressant att fokusera extra på det lärandemålet kring vetenskapliga metoder specifikt för kulturvårdsområdet. Hur kan transdisciplinära forskningspraktiker och metoder bidra till att utveckla interaktion mellan olika kunskapsområden som behövs för att lösa komplicerade frågeställningar? Det har funnits ett problem då kunskap och färdigheter relaterade till handens arbete tidigare inte inkluderats i vetenskaperna och forskningen kring praktisk utförande kommit att ske utifrån ett betraktarperspektiv. Utvecklingen av hantverksvetenskap som akademiskt ämne är en viktig pusselbit för att överbrygga det problemet. Ingrid Martins Holmberg för också i sitt bidrag till tidigare nämnda essäsamling, Kulturvård., inspirerande resonemang kring forskningsfält som Science and Technology studies, Repair Studies och tankekomplex som broken world thinking⁶. Utifrån ISP tycks ingen doktorand ha en koppling mot naturvetenskapliga fakultetens andra kompetenser eller doktorander. Doktoranderna från de internationella forskarskolorna refererade till exempel sin forskning till en humanistisk tradition och noterade samtidigt att de nu var i en naturvetenskaplig kontext men tycks inte ha använt det som en tillkommande kvalitet för sina arbeten.

Rekommendation:

- att överväga möjligheten att låta ISP utvecklas som verktyg för att synliggöra varje doktorands specifika koppling till en bred förståelse av teorier och metoder i ämnet kulturvård.

Färdighet och förmåga inom fältet kulturvård

ISP:arna vittnar om att doktoranderna har en god förståelse av hur målen för färdighet och förmåga kommer till uttryck i avhandlingsarbetet. De vittnar också om att doktoranderna presenterar sin forskning i många olika nationella och internationella sammanhang med

⁶ Kulturvård. En introduktion. Red. Gunnar Almevik & Christer Gustafsson. Bokförlaget Korpen, Göteborg 2021. S 116

relevans för avhandlingsarbetet. Detta tyder på en god måluppfyllelse vad gäller *förmåga att i såväl nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt*. Under sin forskarutbildning i kulturvård genomför även doktoranderna en rad olika aktiviteter som visar på förmågor och färdigheter i att *bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande inom kvalificerade professionella sammanhang*. Men, endast ett fåtal av doktoranderna deltar, och då endast i begränsad omfattning, i institutionen för kulturvårds grundutbildning, vilket gör måluppfyllelsen *att stödja andras lärande inom utbildning* är låg. En högskolepedagogisk kurs tillhör de obligatoriska kursutbudet i forskarutbildningen men av tillgänglig dokumentation och intervjuer framgår att det finns strukturella utmaningar med grundutbildningsundervisning för samverkansdoktorander och doktorander antagna i EU-finansierade forskarskolor. Det framgår också att det finns tidigare doktorander som fått ett så stort ansvar i grundutbildningen att det gått ut över avhandlingsarbetet. Det finns givetvis både för- och nackdelar med att forskarutbildningen i kulturvård, möjligtvis genom dess nuvarande finansieringsformer, stärker färdigheter för forskning och yrkesliv utanför akademien. Men samtidigt är undervisning en viktig del av meriteringen för doktorander som vill fortsätta verka i akademien.

Rekommendation:

- att ämnes- och forskarutbildningskollegiet ser över möjligheterna för doktoranderna att delta i grundutbildningen.

Värderingsförmåga och förhållningssätt inom fältet kulturvård

Vetenskaplig redlighet och fördjupad insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används visas kanske framför allt med den färdiga avhandlingen men frågorna behöver hållas levande under hela avhandlingsarbetet för att få fullt genomslag. Detta gäller i än högre utsträckning *förmågan att göra forskningsetiska bedömningar*. I ISP:arna finns flera exempel på doktorander som har gått kurser i forskningsetik utanför institutionen eller i sammanhanget av de internationella forskarskolorna de medverkar i, men i flera fall gapar fälten i ISP:arna tomma. Ett etikmoment finns i den naturvetenskapliga fakultetens introduktionskurs om 1,5 hp, men det är knappast tillräckligt inom ett ämne som också vilar på humanistiska, samhällsvetenskapliga och hantverksvetenskapliga grunder. Genom ämnet kulturvårds koppling till kritiska

kulturarvsstudier skapas också möjlighet att reflektera kring de normer och maktstrukturer som är del av kulturvårdens tolknings- och urvalsprocesser.

Rekommendationer:

- att forskarutbildningen i kulturvård skapar aktiviteter som stödjer doktoranderna att resonera kring värderingsförmågor och förhållningssätt, och att dessa diskussioner hålls levande under hela avhandlingsarbetet. Detta gäller särskilt etik då etiska överväganden behöver vara invävda i alltifrån materialinsamling till analys och färdig avhandlingstext.
- att forskarutbildningens ledning identifierar relevanta forskarutbildningskurser i etik och uppmuntrar doktoranderna att gå dem tidigt under utbildningen.

Kulturvårds förutsättningar för att bedriva forskarutbildning

Som bedömagruppen inledningsvis noterat har det i forskningsmiljön skett en förskjutning från konservering, restaurering och rekonstruktion (conservation) mot hantverksvetenskap, byggnads- och kulturmiljövård samt kritiska kulturarvsstudier. För närvarande finns doktorander och handledarkompetens framför allt inom dessa områden. Utbildningen kan därför sägas vila på humanistisk/samhällsvetenskaplig grund och på hantverk som vetenskapligt och praktiskt fält. Samtidigt uppfattade bedömagruppen att det pågår rekrytering inom fältet textilkonservering där metoder från såväl naturvetenskaplig som konstnärlig forskning bör vara relevanta.

När det gäller pågående avhandlingsarbeten är det bedömagruppens uppfattning att huvudhandledarnas kompetens är god och relevant för varje doktorands avhandlingsarbete. Varje doktorand har som huvudhandledare en senior forskare med högskolepedagogisk utbildning, professor eller lektor med docentkompetens. I tre fall har huvudhandledare haft en långtidssjukskrivning och i två av dessa fall har ett skifte till ny huvudhandledare med generell vetenskaplig kompetens inom ämnet varit möjligt. Bihandledarnas vetenskapliga och högskolepedagogiska kompetens är varierande och det kan i några fall vara svårt att avgöra på vilka grunder bihandledare har tillsatts. Det finns ett antal lektorer vid institutionen som saknar handledaruppdrag.

Antalet lärare står i proportion till utbildningens innehåll inom områdena hantverksvetenskap, byggnadsvård/kulturmiljövård och kritiska kulturarvsstudier. Men bedömargruppen noterar också att både handledningstid och handledningsformer tycks variera mellan doktorand- och handledarkonstellationer. Under platsbesökets intervjuer framkom att det verkar vara upp till handledaren att skapa balans mellan egen forskningstid, undervisning i grundutbildningen och doktorandhandledning. Av granskningsunderlaget framkommer att doktoranderna är berättigad till minst 340 timmars handledning under forskarutbildningen, inklusive studieplanering, mötestid samt handledarnas för- och efterarbete. Bedömargruppen noterar att timantalet framstår som lågt och att ställa upp handledningstiden som en klumpsumma för hela forskarutbildningen resulterar i oprecisa tidsramar och osäkerhet om uppdragets omfattning för såväl doktorander som handledare.

Rekommendationer:

- att en förstärkning av inriktningen konservering stöds genom nyanställningar av doktorander och forskare och att tillhörigheten till den naturvetenskapliga fakulteten men också närheten till den konstnärliga fakulteten tas till vara inom detta område.
- att kulturvård tar fram en policy för val av bihandledare i vilken grunderna för tillsättning av bihandledare tydliggörs. Dessa kan variera mellan faktorer som vetenskaplig ämneskompetens, hantverkskompetens, karriärplanering och behov av meritering för lektorer, förankring på samverkansdoktorandens arbetsplats eller specifik yrkesmässig- eller annan specialkompetens som inte finns inom institutionen. Alla dessa faktorer kan vara högst rimliga att ta hänsyn till men de behöver artikuleras och doktorandens behov av relevant handledarkompetens behöver sättas i första rummet.
- att miljön överväger att tillsätta minst en bihandledare per doktorand med hög generell kompetens inom kulturvård och anställning vid institutionen som kan ta över vid till exempel långtidssjukskrivningar eller om huvudhandledare lämnar kulturvård för annan anställning.
- att externa bihandledare ges möjlighet att gå utbildning i forskarstudiehandledning.

Doktorandernas perspektiv

Doktorander i Kulturvård

Inom ämnet kulturvård finns doktorander med olika förutsättningar, finansieringsformer och avhandlingsämnen. För närvarande finns en grupp av samverkansdoktorander med varierande grad av aktivitet på forskarutbildningen. En annan grupp består av doktorander som antagits genom, och följer strukturen, på EU-finansierade forskarskolor. Enstaka doktorander har antagits på fakultetsmedel. Doktorandernas arbetssituation skiljer sig också åt med avseende på var arbetsplatsen finns. Samverkansdoktorander finns utspridda på arbetsplatser runt om i Sverige, hantverksdoktoranderna finns i Mariestad, några doktorander sitter i institutionens lokaler vid naturvetenskapliga fakulteten i Göteborg, och några förefaller arbeta hemifrån.

De aktiva doktorandernas inriktning på forskarstudierna visar även en stor bredd. Det finns en stor variation mellan teoretiska och metodologiska ingångar. Från ett utifrånperspektiv ser det ändå ut som om det finns ämnesmässiga överlappningar mellan doktorandernas projekt och kompetensen i handledarkollektivet, vilket skulle kunna tas till vara bättre. Avhandlingarna behandlar olika skärningspunkter mellan hantverk, byggnadsvård, kulturmiljöer, och kulturpolitiska och samhälleliga sammanhang.

Doktorandernas vägar genom forskarutbildningen framstår nu som väldigt individuella. Det sker ingen sammanhållen antagning av doktorandgrupper vilket leder till att tidpunkten för när doktoranderna går de ämnesspecifika obligatoriska kurserna varierar. Några har möjlighet att ta dem i början av forskarutbildningen medan andra får vänta till mitt i studierna. Övriga kurspoäng fördelar sig mellan individuella läskurser, kurser vid andra universitet, och kurspoäng för seminariedeltagande. Det är positivt att institutionen belönar och prioriterar bidrag på nationella eller internationella konferenser och vetenskapliga artiklar genom att ge kurspoäng för dessa. Men resultatet blir att doktoranderna i praktiken följer relativt få forskarutbildningskurser där det skapas utbyte och reflektion tillsammans med andra doktorander.

Inför utvärderingen formulerade doktoranderna ett gemensamt brev med synpunkter på forskarutbildningen. Doktoranderna uttrycker i detta att de är mycket nöjda med den miljö för forskarutbildning som institutionen erbjuder, från utrymme och utrustning till en välkomnande social miljö. De pekar samtidigt ut områden med möjlighet till förbättring.

Under intervjuerna med såväl doktorander som alumner som tidigare varit doktorander förstärktes bilden av dessa förbättringspotentialer.

Språkbarriärer

Institutionens forskningsanslag har under senare år haft en ökande andel internationell finansiering och med den också ett ökande inflöde av internationella doktorander. En del av de internationella doktoranderna var kritiska till institutionens språkpolicy. Den ökande internationaliseringen återspeglas bara begränsat i administration och genomförandet av forskarutbildningen. Flera informations- och styrdokument finns bara på svenska. Högre seminarier och personalmöten sker ibland på svenska och ibland på engelska, vilket skapar en osäkerhet bland doktoranderna. Både doktorander och den administrativa personalen lyfter fram ett pågående förbättringsarbete, men mycket kvarstår att göra. Frågan om information på engelska lyftes också fram i Pam Fredmans utredning för kulturvård i Mariestad ”Mål och beskrivning av verksamheten måste finnas på engelska. Vidare bör nya kanaler för att nå presumtiva studenter, forskare/lärare för rekrytering och för nya nätverks prövas, som t.ex. sociala medier.”⁷

Rekommendationer:

- att alla officiella dokument tillhandahålls både på engelska och svenska.
- en tydlig policy som förklarar när och var de forskarstuderande kan förvänta sig kommunikation på engelska och var svenska är det primära språket tas fram.

Handledning

Doktoranderna är generellt nöjda med den handledning de får. Handledarna är kvalificerade, engagerade och interagerar bra med sina studenter. Doktorander upplever dock att handledarna har en mycket hög arbetsbelastning och därför inte kan lägga den tid på handledning som skulle behövas. Under platsbesökets intervjuer framkom att doktorander uppfattade det som att en del handledare inte hade tid att läsa och kommentera avhandlingstext. Som noterats ovan skapas otydlighet om omfattningen på handledningen genom att det totala antalet handledningstimmar i en klumpsumma för både huvudhandledare och bihandledare under hela forskarutbildningen. Antalet timmar uppfattas också av bedömargruppen som lågt.

⁷ Pam Fredman. Rapport. Utredning för kulturvård i Mariestad. Hjälptill självhjälp – framgångsrik hållbar komplett miljö i Mariestad. 2021. S 20

Rekommendationer:

- att institutionen arbetar för att huvudhandledare och bihandledare får fler timmar till förfogande för doktorandhandledning.
- att institutionen och handledarkollegiet tar fram en policy som tydliggör för handledare och doktorander hur handledarresurser fördelas, både under hela avhandlingsprocessen och mellan huvudhandledarens och bihandledarnas respektive ansvar och timtilldelning. Ofta har doktorander och handledare olika syn på vad en doktorandhandledning ska och kan vara. Att tidigt under utbildningen ta upp och diskutera detta skapar goda förutsättningar för att längre fram under forskarutbildningen ha ömsesidigt rimliga förväntningar.

Olika fysiska hemvister och betydelsen av det högre seminariet

När doktoranderna, som vi tidigare nämnt, är spridda på flera platser, blir det högre seminariet ett viktigt forum både vetenskapligt och socialt. Främst för en bredare kontextualisering av den egna forskningens frågeställningar och metoder men också som ett socialt kitt och i formandet av en vetenskaplig kultur kring ämnet kulturvård. Detta uttrycks särskilt av de doktorander som inte finns på huvudcampus i Göteborg. Doktoranderna upplever också en svag närvaro av seniora forskare på dessa seminarier och att det finns ett begränsat utrymme för doktoranderna att delta i seminariediskussionerna.

Rekommendation:

- att incitament skapas för att öka närvaron på de högre seminarierna både av doktorander och seniora forskare. Ledord: Fokus på forskningsfrågor och forskningsmetodiker; Fysisk närvaro (kanske genom en blandning av seminarier på zoom och ett utvidgat heldags- eller lunch till lunch-seminarium på plats); Medvetenhet om språkbarriärer.

Doktorandkurser

De doktorandkurser som institutionen erbjuder är få men upplevs som bra och mycket värdefulla. Förutom de kunskaper och färdigheter de förmedlar, uppskattar doktoranderna att träffa sina kollegor. Däremot pekar doktoranderna på problemet att kurserna ges alltför sällan och att viktiga metodkurser kan komma i utbildningens slutskede. De upplever också brister i utannonseringen av kurser och har liten kännedom om relevanta kurser på andra institutioner

inom (eller utanför) fakulteten. Doktoranderna efterlyser också att kollegiet tydliggör hur kursutvärderingar och deras synpunkter på kurserna tas till vara.

Rekommendationer:

- att centrala kurser för institutionens forskarutbildning ges regelbundet (minst vartannat år).
- att överväga om omfattande kurser kan delas upp i mindre kurser och på så sätt underlätta för deltidsdoktorander att fullfölja dem.
- att handledare och ämneskollegiet mer aktivt bidrar till att identifiera relevanta forskarutbildningskurser inom och utanför Göteborgs universitet.

Generell reflektion

En generell reflektion är att doktoranderna, kanske beroende på Covid-19, verkar ha en begränsad kännedom om institutionens och forskarutbildningens övergripande innehåll och vision och om fältets varierande metodiker. Kännedomen om vad den naturvetenskapliga fakultetens kan bidra med tycks också vara begränsad. Sammantaget pekar doktorandernas synpunkter på att doktorandernas inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen behöver utvecklas och synliggöras. Institutionen behöver utveckla en mer sammanhållen kommunikation med doktoranderna om forskarutbildningens upplägg och förutsättningar. Doktoranderna kan även behöva vägledningen och struktur så att de kan stödja varandra genom forskarutbildningen.

Rekommendationer:

- att utöver den ovan rekommenderade satsningen på de högre seminarierna som miljö för en gemensam ämnesdiskurs skapa fler informella mötesplatser som öppnar för och stödjer doktorandernas mognad. Det kan vara gemensamma fikatider, ett utvecklat växelspel mellan doktorandsektion och institution, fakultet, etc.
- att doktorandernas självorganisering i olika frågor som berör forskarutbildningen uppmuntras.

Forskarutbildningens lärandemiljöer

Två campus samt utlokaliserade samverkansdoktorander

Institutionens utgångspunkt är att doktorander och forskare har sin fysiska hemvist på olika platser – Campus Göteborg, Campus Mariestad, och för samverkansdoktorander deras respektive arbetsplatser. Varje plats har särskilda kvaliteter för den forskarutbildning som bedrivs på platsen. En svaghet är svårigheten att skapa en kritisk massa för en önskad tvärvetenskaplig miljö med vardagliga samtal om bredd och djup under hela studietiden. Riskbedömningar som genomförts på institutionen visar en medvetenhet om utmaningarna med att upprätthålla ett sammanhållet doktorandkollegium över två campus, särskilt post-covid, där närvaro på plats är svårare att kräva med ökade digitala arbetsmönster.

Rekommendation:

- att fortsätta vara uppmärksam på både de utmaningar som den geografiska spridningen skapar, men också på de möjligheter som de olika platsernas förutsättningar ger – att se spridningen som en tillgång.

Tillgång till resurser

Dokumentation och intervjuer indikerar en god tillgång på lokaler, material, utrustning och tekniskt stöd för det breda utbudet av doktorandprojekt som genomförs på institutionen. Biblioteket i Mariestad, som förvaltas med avdelningsmedel, är en särskilt uppskattad resurs liksom de gemensamma doktorandlokalerna i Göteborg. Digitala mötesplatser är under utveckling.

Rekommendationer:

- att biblioteket i Mariestad fortsatt underhålls och utvecklas
- att den gemensamma miljön för doktorander i Göteborg underhålls och utvecklas

En samlad reflektion

Under intervjutillfället undersöktes särskilt hur forskarutbildningen förser doktoranderna med kunskaper om och färdigheter i forskningens grundstenar, som problemformulering, metodval, analys, syntes, diskussion, argumentation och publicering.

Viktiga bidrag ges i doktorandernas genomförande av obligatoriska kurser, särskilt Teori och metod och Thesis as a genre. Logiskt för en lärandekurva är att dessa genomförs tidigt under doktorandperioden för att vunna kunskaper ska användas i utbildningen. Vid kulturvård är utbildningen inte organiserad så utan kurser kan ges någon gång under fyraårsperioden.

Handledningen utvecklar på ett annat sätt forskningens grundstenar och leder doktoranden genom utbildning och in i forskningsarbetet. Generellt tycks relationen handledare – doktorand vara förtroendefullt. Dock är avsatt tid för handledning begränsad vilket kan påverka handledarnas möjlighet till inläsning och reflektion i sitt löpande arbete med doktoranden. Eftersom det inte tycks finnas en miljö med forskare – handledare – doktorander där löpande samtal och snabb avstämning sker kan handledningstillfällen med en omfattande och väl förberedd agenda vara ett alternativ. Hög kvalitet på handledningen genom hela studieperioden är centralt för att nå examensmålen.

En tillräckligt stor kritisk massa för att diskutera och pröva teser och slutsatser löpande under doktorandtiden har stor betydelse för lärandemålen. Om doktorandgrupp och forskargrupp inte finns tillgänglig kan alternativa fora, miljöer, behöva skapas specifikt för ett eller några doktorandprojekt. Det kan särskilt gälla projekt med praktisk, hantverksinriktad tillämpning. Utveckling av modell för samverkan med professionella utövande aktörer kan diskuteras.

De högre seminarierna vid kulturvård är en viktig mötesplats för att förstå övrig pågående forskning inom kulturvårdsområdet. Det bör även vara en självklar och återkommande arena för doktoranderna att öva presentation och argumentation. Seminarieverksamheten beskrivs som begränsad under pandemin men planeras nu att återgå till normal verksamhet. Vid intervju framkom från doktorandhåll att miljön kan göras mer välkomnande för att inkludera doktorandernas behov.

Konferensen Biennial International Conference for the Craft Sciences 2021 (BICCS) arrangerad av Hantverkslaboratoriet i Mariestad, GU, ger flera prov på okonventionella format för publicering av forskningsresultat inom hantverklig forskning. Det har funnits en ambition hos några (flera?) av dessa doktorander att utveckla ett avhandlingsformat utöver den konventionella monografin.

Vid intervjuerna framkom inget om hur doktoranderna förbereds för att utveckla självständighet i samverkan med det omgivande samhället, inklusive att tillgängliggöra forskning. Specifika frågor kring det ställdes inte heller av utvärderingsgruppen.

Rekommendation:

- att Högskoleförordningens generella examensmål tolkas och preciseras i studieplanen för forskarutbildning i ämnet kulturvård
- att strukturen för läroprocessen kring forskarutbildningens grundstenar uppmärksammas och systematiskt ses över – innefattande väven av obligatoriska kurser, handledning och högre seminarier.
- att de högre seminarierna särskilt uppmärksammas med målet att öka närvaron både av doktorander och seniora forskare. Ledord: Tydliga förväntningar från både institution och utbildningsledning; tid avsätts; god framförhållning; strategier och former som tar hänsyn till att studenterna finns på flera campus.
- att stöd ges till doktorander som i linje med sin metod vill utveckla alternativa format för publicering (future directed)
- att handledning, seminarieverksamhet och kvalitetsanalys av tillämpande, praktiska och estetiska färdigheter inom byggnadsvårdens och föremålskonserveringens forskningsfrågeställningar uppmärksammas och fortsätter att utvecklas som ett komplement till teoretiska färdigheter.
- att doktorandernas förmåga att med auktoritet presentera och diskutera frågeställningar och forskningsresultat i olika sammanhang uppmärksammas

Forskarutbildningens framtid

Den 17 november fattade rektor för GU beslutet att utse Cultural Heritage and Sustainability: towards an integrated approach (CULTSUS) som ett av fem förslag i det fortsatta arbetet med att ta fram en profilområdesansökan till Vetenskapsrådet våren 2023. Det vittnar om en medvetenhet kring fältets kunnande och dess betydelse för formandet av ett hållbart samhälle. Kulturvård beskriven som en kunskap kring en verksamhet som **tar något som kommer ur det förflutna och i en medveten handling för detta till framtiden**. I detta finns en styrka men också en utmaning för forskarutbildning och forskning i ämnet kulturvård. Utmaningen är att vidmakthålla det sammansatta behov av kunskap och kunskapsbildning som fältet behöver och inte låta en begränsad form av kunskapsbildning dominera. Att i stället utveckla det ”tvärvetenskapliga” konceptet för kulturvårdsforskning. Man kan jämföra med vad läkekonsten för människor – att kombinera vetenskap, hantverk och etik, eller det som Aristoteles formulerar i episteme, techne och phronesis. En helhet av kunskap som behöver erövrats och spridas för ett långsiktigt hållbart samhälle.